

ЄВРОПЕЙСЬКА ТРАДИЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ, РОЗУМІННЯ ПАТРІОТИЗМУ ТА КОМПЛЕКСНОЇ ІНТЕГРАТИВНОСТІ У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ УКРАЇНИ

© Білецька А. В.

Світова демократія і європейська традиція розглядають громадянську і соціально-політичну ідентичність в якості основного національного та державотворчого фактору. Єдність нації можлива лише у громадянському суспільстві, яке керується демократичними принципами. Нація розглядається перш за все як політична спільнота, об'єднана спільними політичними цінностями, нормами та культурою, збереженням національної єдності згідно цих принципів є поєднання у державній політиці базових громадянсько-демократичних цінностей свободи, справедливості, солідарності. Ці цінності мають однакове фундаментальне значення і нерозривно взаємопов'язані. Згідно концепції громадянської демократії, нація, як політичне ціле остаточно формується лише при умові ефективного функціонування демократії, оскільки саме вона у всіх своїх різновидах (як політичних так і виробничих) є необхідною основою створення і розвитку громадянського суспільства, формування в ньому широкої системи соціально-політичних взаємозв'язків, що цементують національну єдність.

Ключові слова: громадянська демократія, комунікація, ідеологія, тоталітаризм, принцип плюралізму, політичні цінності, держава, правові норми, національна ідентичність, меншини, ксенофобія, патріотизм.

Постановка проблеми та її актуальність.

Різноманітні громадянсько-демократичні вчення, не зважаючи на певні ідейні розбіжності між собою, однозначно вказують на необхідність доповнення цінності індивідуальної свободи настільки ж фундаментальними цінностями соціальної справедливості та міжлюдської солідарності. Економічна нерівність, соціальне гноблення за наявності формально-юридичних свобод та національної державності, згідно громадянської демократії постають руйнівними факторами по відношенню до останніх, стимулюючи міжкласову ворожнечу і розпад нації на ворогуючі станові угруповання, оскільки держава, яка не забезпечує рівного захисту усієї сукупності прав, не репрезентує у своїй діяльності інтереси більшості наявних соціальних груп, не може бути консолідуючим суспільним та національним фактором. Історія українського державницького, національно-патріотичного, демократичного рухів показує, що акцентування виключно на національному звільненні, без економічної і правової емансипації, духовно-інтелектуального розвитку призводить до політичної самоізоляції і припиненню підтримки з боку народу та моральної і суспільної деградації.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі. Український соціальний філософ, історик і політолог Іван Лисяк-Рудницький у творі «Зауваги до проблеми «історичних» та «неісторичних» націй» вважав критерієм **«історичних націй»** (тобто тих, хто здатний до утворення і збереження стабільної держави), на-

явність вищих соціальних верств, які виступають носієм політичної свідомості і високої духовної культури. Сучасні соціально-філософські та етнополітичні дослідження встановили, що у процесі суспільного розвитку, націю– та державотворення відбувається своєрідна «ротація» еліти, зміна елітарних груп, які відіграють провідну суспільно-політичну роль [2-3;5;7-8;10;16-18;20]. На зміну антинаціональним або денационалізованим угрупованням приходять нові, які творять і підтримують культурне та інтелектуальне життя нації. У постатні наукової, філософської та світоглядної сучасної школи націодосліджень значну роль зіграли розробки українського економіста, філософа та політичного діяча Романа Роздольського. Він є сучасником класичного неомарксизму і засновником декількох з його сучасних напрямів. Він вперше проаналізував і обґрунтував концепцію розвитку національної державності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів (зокрема, твір Роздольського «Zur Entstehungsgeschichte des Marxschen Kapitals: Der Rohentwurf d. Kapital, 1857-1858» – «До історії створення «Капіталу» Маркса: чернетка «Капіталу» 1857-1858 pp.»); питання та проблеми історичних і неісторичних націй, взаємодії класових, національних, екзистенційно-особистісних факторів в умовах суспільно-історичних трансформацій (у книзі «Zur nationalen Frage. F.Engels und das Problem der "Geschichtslosen Völker" – «До національного питання. Фрідріх Енгельс і проблема неісторичних народів»)).

У значній кількості сучасних досліджень в Україні питання громадянсько-національної ідентичності, патріотизму та комплексної суспільно-державної інтегративності в значній мірі акцентуються на проблемах формування високоорганізованого суспільства (В.Андрущенко), національної безпеки, боротьби з сепаратизмом (В.Багатирева, Л.Нагорна), а також у контексті проблематики глобальних трансформаційних інституалізацій суспільств (В.Зінченко), регіоналістиці (М.Шевчишен), ідей та цінностях громадянського суспільства в системі легітимного правління (М.Гордієнко) тощо. Аналіз багатоваріантності суспільно-історичного процесу в розвитку людини, суспільства та нації на тлі переборення ідеологічних процесів маніпуляції (котрі перешкоджають суспільно-громадянській, регіональній та національній інтеграції) у Європі розроблялися в теоріях Е.Блоха [9], Т.Адорно [1], М.Горкгайма [14], Г.Маркузе та інш., які безпосередньо вплинули на концепції сучасних світових вчених і дослідників Е.Манделя, С.Малле, А.Горца, К.Оффе, Ю.Габермаса [10-11] тощо у науковому прогнозуванні цих тенденцій в умовах сучасного індустріально-постіндустріального суспільства – «*неокапіталізму*». За проблематикою, глибиною аналізу та методологією важливими є дослідження щодо взаємодії та інтеграції громадянської демократії та національної ідентичності у доробках сучасних західних науковців Б.Андерсона [2], Д.Е.Сміта [7], С.Роккана [8], Ю.Габермаса [12-13], Г.Маркузе [6], О.Негта, О.Лафонтена [15], Б.Розамонд [18] тощо.

Основна мета і завдання. Поряд з іншими визначеннями ХХ-ХХІ століття також називають часом панування *ідеологій*. Ідеологій, які майже завжди розглядали людину в якості засобу до встановлення того чи іншого типу панування – чи то національного, чи то класового, чи то бюрократичного. Будь-якого, але обов'язкового такого, що протистояло б людській свободі, а відтак і справедливості. Жодна людина не народжується з наперед визначеною причетністю до певної нації або держави і вродженою підозрою та ворожістю до інших. Коріння *ксенофобського націоналізму*, нетерпимості і, навпаки, толерантності і взаєморозуміння задаються «культурною програмою» суспільства. Нинішнім політикам краще вчитися на помилках попередників і робити відповідні висновки, аніж компрометувати себе розбратом і відсутністю реальних справ. Слід зрозуміти, що будь-які прекрасні гасла є абстрактними для населення, яке змушене бути рабом власного шлунку, балансує на межі елементарного виживання. Зможуть

націотворці, патріоти, державники-політики України запропонувати і здійснити реальні конкретні справи, закласти справжні підвалини суспільного справедливості, економічного суверенітету і особистого добробуту – більшість народу автоматично стане патріотами за уподобаннями і політичними прихильностями. Не зможуть – щезнуть з політичного ландшафту суспільства, перетворяться на кишенькові бізнесово-корпоративні клуби за інтересами. Єдність нації можлива лише у громадянському суспільстві, яке керується демократичними принципами. ***Нація розглядається перш за все як політична спільнота, об'єднана спільними політичними цінностями, нормами та культурою*** [Див.:2], збереженням національної єдності згідно цих принципів є поєднання у державній політиці базових громадянсько-демократичних цінностей свободи, справедливості, солідарності.

Виклад основного матеріалу. Визначально початковою для ідей громадянської демократії та соціальної справедливості є ідея *індивідуальної особистої свободи*, захищеної юридичним правом. Ідея фундаментальної свободи людини як наділеного невід'ємними правами громадянина утворюється паралельно Великою Французькою революцією та англійським лібералізмом, реалізованої ними у конституційній, правовій та парламентській системах [10, 312]. Громадянська демократія констатує, що свобода як окремої людини, має такі спільноти зберігається доти, доки вона не заперечує і не стоїть на заваді свободи інших. Водночас свобода, що не супроводжується солідарністю, розумінням взаємозалежності добробуту кожного від благоустрою іншого, врешті-решт перетворюється на руйнівне явище індивідуального егоїзму, тотального панування нічим не обмеженого індивідуально-приватного інтересу над суспільним. Багатогранність людської особистості відкриває багатоваріантність суспільно-історичного процесу в розвитку людини, суспільства та нації. Але будь-яка їхня спільна інтеграція може оформитися лише на тлі переборення ідеологічних процесів маніпуляції масовою свідомістю, яка глибоко деформувала процеси комунікації. Ці процеси призводять до появи, за висловом Маркузе, «одномірної свідомості», яка є глибинною передумовою зруйнування суб'єктивності в процесі відчуження. *Одномірна людина* ототожнює світ «*того, що має бути*» (Sollen) зі «*світом буття*» (Sein) [6,302]. Відбувається явище безпосередньої ідентифікації індивіда з умовами його існування, що перекреслює сам факт існування його вільного внутрішнього світу. Він спів-

Європейська традиція національної ідентичності, розуміння патріотизму та комплексної інтегративності у контексті суспільних стратегій України

відносить своє існування лише з сучасним моментом, тим самим випадаючи з історії.

Мислення одномірності також обмежує контакт зі світом поверховістю, не зачіпаючи глибинних структур та закономірностей. Проявом та однією з причин цього є явище **ідеології**, яка стала всепроникною. Вона перестала бути лише явищем зі сфери відношення «люди-люди» або міжгрупових відносин; вона вийшла і на арену відношень «люди-природа» в масштабі усієї цивілізації. На це звертають увагу Макс Горкгаймер та Теодор Адорно в «Діалектиці просвітництва» [1], відзначаючи, що антагоністично-експлуататорські відносини початково починаються з самосуперечного акту розщеплення буття на «суб'єкт-об'єкт». Ідеологія поглинула соціальну та природну дійсність, породивши одномірну свідомість. Ідеологізація усіх сфер дійсності пов'язана з маніпулюванням свідомістю мас засобами ж масової комунікації. Людина, замкнута в структурі одномірності, приречена на несправжню свідомість і не здатна протистояти нав'язуваному порядку мислення та дій, оскільки всякий спротив передбачає наявність вільного внутрішнього світу. Між тим, ідеологія, перетворена на дійсність, поглинає людину як особистість. «Нас просто все ще немає, лише всередині нас є можливість зустріти щось більш тривале, звідки ми вирушаємо по шляху будівництва власної домівки» [9, 31], – пише з цього приводу Е.Блох.

Ідеологія відучує людину вільно мислити та свідомо приймати рішення. Вона хоче привчити її покійно пристосовуватися до існуючих політичних і економічних умов, сформувані поверхове сприйняття пропагованої дійсності як найкращої та незмінної. Ідеологія прагне перетворити людину на «суспільну сновиду», самозакоханого та всім задоволеного обивателя, байдужого до духовних запитів. Для цього часто використовуються та пропагуються різноманітні егоїстичні та нищі інтереси, що дозволяють будь-кому без особливих зусиль відчуті власну велич. Не випадково Гітлер наголошував, що найкраще вести пропаганду серед «суспільних сновидів» – морально втомлених, розумово спустошених, духовно «сонних» людей. Панівна ідеологія – будь-якого гатунку – завжди прагне до знищення самосвідомості особистості, нав'язуючи фальшиві цінності на індивідуальному та суспільному рівні і в самій своїй суті протистоїть істині, добру та культурі. «Панування спирається в значній мірі на реальний апарат влади, а ідеологія створює цементуючий фактор руйнівної суспільної будівлі, який не можна недооцінювати» [14, 51].

Домінування ритуалу над духом, сутністю християнства, веде до панування тієї ж самої тоталітарної ідеології, іншої лише за формою: «Це фальшива свідомість. По суті вона є завісою, що знаходиться між суспільством та поглядом на нього» [17, 175]. Головною рисою ідеологій є відстоювання та пропаганда інтересів виключно однієї з суспільних груп і класів начебто в якості загальнонародських [19, 71]. Тоталітарні тенденції небезпечні тим, що, «влізаючи в душу», вони прагнуть до тотального контролю над думками та діяльністю людини і дуже гнучко видозмінюються. Контролюючи думку, тоталітаризм не фіксує її весь час на чомусь одному. Висуваються догми, що пропагандою подаються в якості не підлягаючих сумніву; але у свій час їхня форма змінюється, незмінно залишаючи догматизовану непомильність. Догми обов'язково потрібні для тоталітаризму, оскільки вимагається абсолютна покійрливість підданих, однак неможливо обійтися без певних коректив, які диктуються новими потребами владарів. Ідеологія постає, таким чином, постійним обґрунтуванням панування і вона завжди і в усіх випадках є «помилковою свідомістю, яка має захисні функції» [12, 341]. Ідеологія є протилежною моралі і цінностям, науці, істині і тому повинна бути відкинута взагалі. Мислення не перестає бути ідеологічним, тобто неістинним у своїй основі, якщо воно орієнтує на яку-небудь визначену соціальну дію і виправдовує її. Ідеології стабілізують не систему, а відносини панування, однак їхня стабілізуюча сила все більше і більше послаблюється, скорочується. Але вони підтримують своє існування завдяки планомірному і систематичному з їхнього боку контролю над масовими засобами інформації [13, 247].

Ідеології завжди грали в історії негативну роль. Ця роль залишається за ними й у наш час. Потрібно не створювати нову ідеологію у вигляді системно-структурної теорії, а всіляко руйнувати існуючі ідеологічні системи. Таким чином, *ідеологія* – це система ідей та уявлень, яка служить людині, або певній суспільній системі в якості абсолютної істини, на основі якої будується концепція світу і свого положення в ньому таким чином, що цими діями здійснюється обман, необхідний для маскуваннн своїх дійсних прагнень та дій для досягнення власної вигоди. Ідеологія виступає як постійне обґрунтування панування, знищуючи самосвідомість і свободу особистості. Панування ідеології нав'язує фальшиву свідомість не лише на рівні особистості, а й по своїй суті протистоїть культурі, науці, істині. Ідеологія прагне стати функцією керування індивідуальною та суспільною поведінкою і, протистоячи будь-якому критичному

аналізу є здатною до швидкої зміни напряму та форм діяльності. «Ідеологією називають реальну та історично ефективно діючу абстракцію. Ідеологія є існуючою неістиною, що обґрунтовується з практичними цілями» [12, 31].

Людське співробітництво та комунікація в умовах соціальної, світоглядної, культурної, політичної та іншої багатоманітності можливе лише на основі цілком певної етики, а саме **етики терпимості**, яка визначає за людьми право на власну життєву та інтелектуальну позицію, яка саме духовну і культурну своєрідність розглядає як достоїнство, утворює цінність плюралізму та плюралізм як цінність. Великою небезпекою для особистості та суспільства є **ідеологічний тоталітаризм**, який формує й нав'язує на державному рівні стиль мислення та дій через маніпуляцію масовою свідомістю. Несправедливе репресивне суспільство намагається перетворити сутність людини на її економічний стан, національну приналежність, привести її у відповідність з пануючою ідеологічною системою. Тим самим людина перетворюється на певну ринкову ціну, на той прибуток, який вона отримує, на певні мовні вирази чи етнічні або ж ідеологічні традиції. Це призводить до ідентифікації особистості з тими стандартами, які пропагуються правлячою Верховною в якості найліпших. Ідеологія як явище прагне стати всепроникною та самодостатньою, переключивши можливість існування не контролюваного нею внутрішнього світу особистості і усвідомлення людиною себе як громадянина. За допомогою підвладних засобів масової інформації відбувається ідеологізація усіх сфер дійсності. Ідеологія подає репрезентацію інтересів тих груп, які вона обстоює, в якості універсальних, що ненавмисно відображають інтереси усіх верств суспільства [18, 9]. Авторитарні та тоталітарні режими зацікавлені у пануванні ідеології на протиположному та суспільному плюралізмові, тому що людина, яка замкнута в структурах тотальної ідеології не здатна протистояти нав'язуваному порядку, оскільки можливість будь-якого спротиву передбачає наявність вільного внутрішнього світу. А ідеологія захоплюючи суспільне життя, поглинає й розчавлює людську особистість. Ідеологія розвиває нетерпимість, шовінізм, національну мегаломанію, ксенофобію та ненависть до усього інакшого.

Протистоять цим деформаціям перш за все **принцип плюралізму**, взятий в найширшому значенні, як можливість для особистості, групи, етносу мати власні переконання, систему цінностей, можливість їх сповідувати в духовному плані і реалізувати в суспільному та політично-

му Основною вимогою до ідей та дій в рамках плюралізму є толерантність, відмова від насильства та нав'язування власної системи цінностей в якості єдино можливої. Породжуючи можливість найширшому духовному, політичному, професійному самовираженню, плюралістичне суспільство дає можливість повного самовираження особистості в будь-якій сфері, ідентифікації та солідаризації себе з іншими людьми та суспільством. Плюралізм є гарантією побудови правової держави та громадянського суспільства, трансформації державної влади з **влади сили у владу права**. Обов'язковою умовою існування і розвитку свободи, солідарності та справедливості, згідно концепції громадянської націотворчості є **демократія** – реальна участь народу в управлінні суспільством і державою. Античні греки, засновники демократії, виділяли три базових принципи її існування. Це: *«ізономія»* (рівність усіх перед законом), *«ізотимія»* (рівність прав для усіх громадян виконувати державні функції) та *«ізогорія»* (свобода слова для усіх громадян). Учасник і співтворець демократичного режиму отримав назву *«громадянин»* (політес), – тобто політично активної та суспільно відповідальної особи.

Демократія, як політичне втілення суспільної волі передбачає суцільне втягнення народу у вирішення суспільно-політичних проблем, спільне формування політичних цінностей та політичної культури [20, 37]. За своєю суттю вона протистоїть закріпленню сфери політичного управління за певною групою, вона є запереченням деполітизації народу. *«Громадянин»* у демократичній традиції визначально мислиться як феномен, нерозривно пов'язаний з феноменом нації, вкорінений у її історії, сучасному та майбутньому. На відміну від автономного, неполітизованого індивідуума, який в грецькій традиції носить назву *«ідіотес»* (негромадянин), громадянин є частиною народного цілого, поєднаним з ним соціальною, політичною та культурно-духовною традицією. Таким чином, демократія – це не лише форма державного устрою, а і факт співучасті нації у діяльності держави. У зв'язку з цим важливим чинником є перетворення людини з підданого певного державного устрою на реального учасника політичного співтовариства [7]. *Стан громадянина* фіксує демократичні права людини. Політичне співтовариство нації знаходить своє правове відображення у тому, що кожен у своїй недоторканності повинен знайти рівний захист і рівну повагу до себе, як до особистості, незалежно від етнічної чи культурної приналежності, а саме як громадянин, тобто як член суспільно-політичної спі-

Європейська традиція національної ідентичності, розуміння патріотизму та комплексної інтегративності у контексті суспільних стратегій України

льноти. В традиції європейської культури та цивілізації це пов'язано з утвердженням права як механізму здійснення демократичної влади, як сукупності норм, що регулюють соціальне життя.

Громадянсько-легітимізоване право формує вільний характер людської свободи і дії, водночас обмежуючи егоїстичну та колективістську сваволю. Громадянсько-правові норми в державі повинні складатися у результаті компромісу та консенсусу між різними зацікавленими групами, що забезпечить життєвість суспільства, та унеможливить деструктивні прояви. Вільним та демократичним є те суспільство, в якому усі громадянсько-політичні та культурні традиції мають рівні права та вільний доступ до влади. Водночас таке суспільство виключає надмірний тиск з боку якої-небудь однієї традиції чи групи, не надаючи нікому особливого привілейованого місця в суспільстві та пріоритетного доступу до влади [16, 10]. Таке суспільство об'єднане тим, що громадяни регламентують своє спільне життя у відповідності з тими принципами, котрі, оскільки вони засновуються на рівних інтересах кожного, можуть знайти обґрунтоване схвалення всіх. Воно структуроване відносинами взаємного визнання, в яких кожен може розраховувати на повагу до себе в якості вільного та рівного з боку усіх. Ця модель виходить з того, що *сучасна держава* – це *демократія обговорення, компромісу та консенсусу*, що людина готова до усвідомлення себе громадянином. Тобто від тих, хто відносить себе до даної нації очікується готовність і здатність виступити членами даного політичного співтовариства, його минулого та майбутнього, форм його інститутів, в рамках яких мислять та діють його члени [18, 58]. Це вимога визнання мови, культури, цінностей та інститутів суспільства, які сприяють формуванню та відтворенню громадян. Таким чином, ідентичність громадянсько-політичної спільноти тримається перш за все на вкорінених в політичній культурі етично-правових принципах, а не на особливій етнічній формі життя.

Світова демократія розглядає громадянську і соціально-політичну ідентичність в якості основного націо- та державотворчого фактору. *Ліберальний підхід* основного значення надає принципу індивідуальної свободи навзаєм принципам справедливості і солідарності, *ліво-соціалістичний (комунітарно-лібертарний)*, навпаки, прагне створити суспільну та національну єдність завдяки утвердженню принципів рівності та справедливості за рахунок обмеження свободи, що в обох випадках врешті-решт руйнує суспільну та національну солідарність. Ці цінності мають однакове фундаментальне

значення і нерозривно взаємопов'язані. Згідно концепції громадянської демократії, нація, як політичне ціле остаточно формується лише при умові ефективного функціонування демократії, оскільки саме вона у всіх своїх різновидах (як політичних так і виробничих) є необхідною основою створення і розвитку громадянського суспільства, формування в ньому широкої системи соціально-політичних взаємозв'язків, що цементують національну єдність. Прекрасні мрії про свободу супроводжували людство на протязі усієї його історії. Водночас феномен свободи (індивідуальної, суспільно-політичної, національної) має бути не тільки метою, але й показником якісного розвитку суспільства і держави, становища людини в них. Реформа політичного та суспільного життя в Україні надала можливість для творчого опрацювання та практичного використання європейської громадянсько-демократичної традиції та практичного досвіду світової громадянської демократії. Формально це відбувається, але постійне множення та брутальне різноманітне «демократичних» об'єднань в Україні вказує не лише на вузькокорпоративні інтереси, які є головною рушійною силою їхнього функціонування, але й на відсутність теоретичного засвоєння знань і світового досвіду та ідейну розмитість їхньої діяльності. Це компенсується голосливим декларуванням зовнішньопривабливих гасел та цілей демократизму, яке приховує відсутність реальних кроків по досягненню останнього хоча б у деяких сферах суспільного та державного життя. Це негативно позначається на суспільному та політико-економічному розвитку України, не дає можливості реально впровадити громадянсько-демократичний механізм розвитку нації, держави та суспільства.

Патріотизм, як особливий вид любові до членів тієї ж самої національної чи політичної спільноти, її культури сформувався в європейській традиції на засадах християнської заповіді любові та поваги до ближнього. Патріотизм виникає з любові і до любові повинен вести; будь-яка інша його форма – це моральна та суспільна деформація. Розквіт ксенофобії, світоглядної нетерпимості та національної мегаломанії обов'язково призводять до маніпулювання масами за рахунок корисливого підігрівання з боку правлячих кланів не в міру роздутій «національній гордості». В тоталітарній державі, орієнтованій на конформізм, боротьба з усім інакшим, такі людські якості як «відмова від усілякої жорстокості, клановості, непокора тиранії більшості, чутлива інтелігентність, – здаються асоціальними та непатріотичними»[6, 11].

По відношенню до різного роду меншин громадянське плюралістичне суспільство у традиції Європи, побудоване за демократичними принципами, очікує від них готовності засвоїти культуру, в тому числі політичну, їхньої нової батьківщини, не відмовляючись при цьому від культурних форм, в яких вони зростали. Меншини обов'язково повинні сприймати засади громадянського суспільства і сформованих ним правової системи та політичної культури. Тобто очікується готовність і здатність виступити членами даного історичного співтовариства, його минулого та майбутнього, форм його життя та інститутів, в рамках яких мислять і діють його члени. Це вимога визнання мови та культури і вимога визнання тих інститутів суспільства, які сприяють формуванню та відтворенню громадян. Ідентичність громадсько-політичної спільноти, на яку не повинні зазіхати меншини, тримається перш за все на вкорінених в політичній культурі правових принципах, а не на особливій етнічній формі життя. Форма функціонування будь-яких меншин повинна співпадати з принципами функціонування суспільства. В державах, які самовизначаються по національно етнічній ознаці і ставлять інтереси корінної нації вище інтересів особистості, немає місця ні для демократії, ні для права. Тоталітаризм народжується тоді, коли в побудові державності за основу береться виключно національна або класова ознака. Якщо щось і врятувало Європу від всезагального тоталітаризму, так це перемога правового начала над етнонаціональним, усвідомлен-

ня наднаціональної цінності демократії як умови для сталого націотворення та суспільно вагомої державності.

Висновки. Громадянська європейська демократія сповідує патріотизм, який є відчуттям відповідальності за власну свободу і обов'язково передбачає вільне мислення людини. **Громадянська демократія націотворчості** є реальною альтернативою як тоталітарності олігархічного колективізму державно-бюрократичного «соціалізму», так і безмежному егоїстичному індивідуалізму ліберальних систем. У суспільному співжитті громадянська демократія вважає головною ситуацію компромісу, як між окремими індивідами, суспільними групами, так і у відносинах суспільства та особи. Саме терпимість до думок та ідей іншої людини, спільна взаємоповага та взаємопідтримка допомагає уникнути розбрату як в індивідуальних міжлюдських стосунках, так і в суспільстві. Сутністю солідарності є перш за все ідеї примирення, прощення, пошук того, що об'єднує, а не розділяє людей. Вона не може існувати лише як «кишенькова» солідарність певного класу, партії чи угруповання, бо це вже – *кланова корпоративність*. **Патріотизм**, як особливий вид любові до спільних духовних цінностей членів національно-політичної спільноти однаково протистоїть як націоналізмові, так і денационалізації. Він сформувався в християнській традиції любові та поваги до ближнього і до любові повинен вести. Будь-яка інша його форма – це ідеологічна, моральна та суспільна деформація.

Список використаних джерел

1. Адорно Т., Хоркхаймер М. *Диалектика просвещения*. – М., СПб.: Медиум, Ювента, 1997. – 312 с.
2. Андерсон Б. *Воображаемые сообщества. Размышления об истоках и распространении национализма*. – М.: «КАНОН-Пресс-Ц», 2001. – 288 с.
3. Бергер П., Лукман Т. *Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания*. – М.: Прогресс, 1995. – 323 с.
4. Зинченко В.В. *Идеологемы бессознательного. Социально-психологическое измерение индивидуальных, политических и экономических девиаций общественного развития // «Alma Mater» (Вестник высшей школы)*. – №7. – 2012. – 120 с. – С.6-11.
5. Достанко Е.А. *Генезис теорий европейской интеграции // Европейская интеграция: процессы углубления и расширения*. – 1999. – №1. – С. 7-41.
6. Маркузе Г. *Одномерный человек. Исследование идеологии Развитого Индустриального Общества*. – М.: «REFL-book», 1994. – 368 с.
7. Сміт Ентоні Д. *Національна ідентичність*. – К.: Основи, 1994. – 224 с.
8. Урвин Д.В., Роккан С. *Политика территориальной идентичности. Исследования по европейскому регионализму // Логос*. – 2003. – №6. – С.117-132.
9. Bloch E. *Das Prinzip Hoffnung. Bd I – Frankfurt am Main.: Suhrkamp, 1993. – 1085 s.*
10. Habermas J. *Faktizität und Geltung. Beitrage zur Diskurstheorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaat*. – Fr.a.M.: Suhrkamp, 2003. – 704 s.
11. Habermas J. *Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus*. – Frankfurt am Main.: Suhrkamp Verlag, 2002. – 195 s.
12. Habermas J. *Technik und Wissenschaft als «Ideologie»*. – Frankfurt am Main.: Suhrkamp, 1999. – 170 s.
13. Habermas J. *Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie. Was leistet die Systemforschung? Von Jürgen Habermas und Niklas Luhmann*. – Frankfurt a.M., 1971. EA. Frankfurt, Suhrkamp, 1971. – 406 s.
14. Horkheimer M. *Traditionelle und kritische Theorie*. – Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch, 1999. – 230 s.

Європейська традиція національної ідентичності, розуміння патріотизму та комплексної інтегративності у контексті суспільних стратегій України

15. Lafontaine O. *Fortschritt und Solidarität*. – Bonn: Reinbek Verlag, 2008. – 228 s.
16. Marcou G. *Die Regionalisierung in Europa. Regional Policy Series*. -2010.-№ 4.-S. 7-18.
17. Reichelt H. *Neue Marx-Lektüre. Zur Kritik sozialwissenschaftlicher Logik*. - Hamburg, 2008. – 384 s.
18. Rosamond B. *Theories of European Integration*. - Basingstoke; London: Macmillan Press Ltd, 2014. – 232 p.
19. Sintschenko V. *Welches Wirtschaft Wissen? Welche Soziale Gesellschaft?// WISSENSGESELLSCHAFT. Textbeitrag «Gut zu Wissen»*. – № 11. – 2016. – S. 67-78.
20. Wildavsky A. *Federalism and Political Culture* (ed. By D.Schleicher & B.Swedlow). – New Brunswick/New York: Transaction Publishers, 2008. – 138 p.

REFERENCES

1. Adorno T., Horkhajmer M. *Dialektika prosveucenija*. – M., SPb: Medium, Juventa, 1997. – 312 s.
2. Anderson B. *Voobrazhaemye soobucstva. Razmyshlenija ob istokah i rasprostranenii nacionalizma*. – M.: «KANON-Press-C», 2001. – 288 s.
3. Berger P., Lukman T. *Social'noe konstruirovanie real'nosti. Traktat po sociologii znaniya*. – M.:Progress, 1995. – 323 s.
4. Zinchenko V.V. *Ideologemy besoznatel'nogo. Social'no-psihologicheskoe izmerenie individual'nyh, politicheskikh i 'ekonomicheskikh deviacij obucstvennogo razvitiya // «Alma Mater» (Vestnik vysshej shkoly)*. – №7. – 2012. – 120 s.- S.6-11.
5. Dostanko E.A. *Genezis teorij evropejskoj integracii//Evropejskaja integracija: processy uglublennija i rasshirenija*. – 1999. – №1. – S. 7-41.
6. Markuze G. *Odnomernyj chelovek. Issledovanie ideologii Razvitogo Industrial'nogo Obucstva*. – M.: «REFL-book», 1994. – 368 s.
7. Smit Entoni D. *Nacional'na identichnist*. – K.: Osnovi, 1994. - 224 s.
8. Urvin D.V., Rokkan S. *Politika territorial'noj identichnosti. Issledovanija po evropejskomu regionalizmu // Logos*. – 2003. – №6. – S.117-132.
9. Bloch E. *Das Prinzip Hoffnung. Bd I– Frankfurt am Main.: Suhrkamp, 1993. - 1085 s.*
10. Habermas J. *Faktizität und Geltung. Beitrage zur Diskurstheorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaat*. – Fr.a.M.:Suhrkamp, 2003. – 704 s.
11. Habermas J. *Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus*. - Frankfurt am Main:Suhrkamp Verlag,2002. -195 s.
12. Habermas J. *Technik und Wissenschaft als «Ideologie»*. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1999. – 170 s.
13. Habermas J. *Theorie der Gesellschaft und Sozialtechnologie. Was leistet die Sistemforschung? Von Jürgen Habermas und Niklas Luhmann*. – Frankfurt a.M., 1971. EA. Frankfurt, Suhrkamp, 1971. – 406 s.
14. Horkheimer M. *Traditionelle und kritische Theorie*. – Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch, 1999.- 230 s.
15. Lafontaine O. *Fortschritt und Solidarität*. – Bonn: Reinbek Verlag, 2008. – 228 s.
16. Marcou G. *Die Regionalisierung in Europa. Regional Policy Series*. -2010.-№ 4.-S. 7-18.
17. Reichelt H. *Neue Marx-Lektüre. Zur Kritik sozialwissenschaftlicher Logik*. - Hamburg, 2008. – 384 s.
18. Rosamond B. *Theories of European Integration*. - Basingstoke; London: Macmillan Press Ltd, 2014. – 232 p.
19. Sintschenko V. *Welches Wirtschaft Wissen? Welche Soziale Gesellschaft?// WISSENSGESELLSCHAFT. Textbeitrag «Gut zu Wissen»*. – № 11. – 2016. – S. 67-78.
20. Wildavsky A. *Federalism and Political Culture* (ed. By D.Schleicher & B.Swedlow). – New Brunswick/New York: Transaction Publishers, 2008. – 138 p.

Билецкая А. В. - аспирант Национального педагогического университета имени М.П. Драгоманова (Киев, Украина) E-mail: alenabv@ukr.net

ЕВРОПЕЙСКАЯ ТРАДИЦИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ, ПОНИМАНИЕ ПАТРИОТИЗМА И КОМПЛЕКСНОЙ ИНТЕГРАТИВНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ СТРАТЕГИЙ УКРАИНЫ

Мировая демократия и европейская традиция рассматривают гражданскую и социально-политическую идентичность в качестве основного национального и государствообразующего фактора. Единство нации возможно только в гражданском обществе, которое руководствуется демократическими принципами. Нация рассматривается прежде всего как политическая общность, объединенная общими политическими ценностями, нормами и культурой, сохранением национального единства согласно этим принципам является сочетание в государственной политике базовых гражданско-демократических ценностей свободы, справедливости, солидарности. Эти ценности имеют одинаковое фундаментальное значение и неразрывно взаимосвязаны. Согласно концепции гражданской демократии, нация, как политическое целое окончательно формируется лишь при условии эффективного функционирования демократии, поскольку именно она во всех своих разновидностях (как политических так и производственных) является необходимой основой создания и развития гражданского общества, формирования в нем широкой системы социально-политических взаимосвязей, цементируют национальное единство.

Ключевые слова: гражданская демократия, коммуникация, идеология, тоталитаризм, принцип плюрализма, политические ценности, государство, правовые нормы, национальная идентичность, меньшинства, ксенофобия, патриотизм.

Biletska, Alyona – Post graduating student of National pedagogical Dragomanov university (Kyiv, Ukraine) E-mail: alenabv@ukr.net

EUROPEAN TRADITION OF NATIONAL IDENTITY, UNDERSTANDING OF PATRIOTISM AND OF THE COMPLEX INTEGRATION IN THE IN THE CONTEXT OF PUBLIC STRATEGIES UKRAINE

One World democracy and the European tradition consider civil and socio-political identity as the main national and state-forming factor. The unity of the nation is only possible in a civil society that is guided by democratic principles. The nation is primarily a political community, United by common political values, norms and culture, preservation of national unity in accordance with these principles is a combination of public policy underlying the civil-democratic values of freedom, justice, solidarity. Different social layers of the Ukrainian society for many centuries in their aspirations and activities focused on those or other foreign countries, effectively identifying their own narrow corporate, social class or regional interests with a policy of external patrons. Attempts to establish national unity solely on the basis of anthropological, linguistic and emotional identity in the case of the Ukrainian people stumble upon a number of objections. Only joint internal economic-political and social and civic development trends, combined with active relationships between people provide for this phenomenon the term spread. Public and political activity needs to focus not on the emancipation of the rights and interests of some certain groups of Ukrainian society, and the nation as a whole, a unity which must be bonded to the state-a political entity that could represent the interests of all groups and would encourage them to cooperate for the common good. This national and state elite is primarily a spiritual factor that voluntarily takes on himself the burden of responsibility for social welfare, so that every member of society, regardless of regional and social origin primarily saw themselves as belonging primarily to the national political community, and not to a particular class. These values have the same fundamental importance and is inextricably linked. According to the concept of civilian democracy, the nation as a political whole is finally formed only under condition of effective functioning of democracy, as it is in all its varieties (both political and industrial) is a necessary basis for the establishment and development of civil society, forming a wide system of socio-political relationships, cement national unity..

Keywords: civil democracy, communication, ideology, totalitarianism, the principle of pluralism, political values, government, legal norms, national identity, minorities, xenophobia, patriotism.

Рекомендовано до публікації д-р філос.наук, проф. Воронковою В.Г.
Дата надходження 15.01.2017